

„Egy regény, amelyre eddig senkinek sem volt szüksége”, mondja művéről a szerző. Remélhetőleg azért létezik egy olyan olvasói csoport, amely mégis kedvét leli a Bognár-regény(ek)ben való „elmerülésben”.

BENCE Erika

BETLEHEMES JÁTÉKAINK GYŰJTEMÉNYE

Papp György: *Betlehemnek nyissunk ajtót!* Betli BT, Szeged, 1994

Papp György könyve egykori fejlett és közkedvelt dramatikusként népszokásaink bemutatója, dokumentálója. Értesítés a hajdani jeles napi, a karácsonyi ünnepkörhöz tartozó drámai játékok létéről, utóéletéről, lehetséges jövőjéről. Hiszen a szerző már az *Útravaló* fejezet első soraiban is a gyérnek nevezett hagyomány esetleges hagyományozódási kérdését veti fel. Egyik fontos célja ez Papp György könyvének. S ezt a célt szolgálja a begyűjtött tizenegy vajdasági betlehemes játék teljes bemutatása. A horgosi, királyhalmi, adai, gombosi, kinkindai, kupuszinai, majdányi, moholi, oromhegyesi, székelykevei és zentai szövegek mellett a szerző hasznosnak véli a szakirodalomban és másutt ez ideig publikált, más területekről származó (Alföld, Erdély, Dunántúl, Partium) játékszövegek újrapublikálását is, hogy így egy kötetben kínálja fel, indítsa el a hagyományozódás folyamatát.

A szakirodalmi publikációk segítették leginkább a válogatót a kötet összeállításában, bár maga is tudatosan vallja: „Legértékesebb a folyamatos hagyományú, ma is élő játék természetes környezetű megfigyelése, filmezése és utólagos elemzése lenne. Ilyet azonban nem nagyon találhatunk.”

A XX. század legvégére a nagyobb vallási ünnepeket (húsvét, karácsony) hajdanában megelőző misztériumjátékoknak csak a töredékei bukkannak fel jószerével (lásd a kupuszinai töredéket!), épp ezért válik indokolttá a korábban, akár a múlt században begyűjtött s lejegyzett játékszöveg, illetve az egész játékmód közreadása.

Papp György megállapítása szerint ez a dramatikusként népszokás, a templomokból kikerülve indult el a népvivés útjára, „már új jelenségekkel, minőségekkel is gazdagodva”, de teljesen népvivés mégsem válhatott. Egy közbülső állapotban kezdődött meg a műfaj és szokás lassú elsoványodása, különböző társadalmi változások nyomán, kezdve II. József XVIII. század végi felvilágosultnak nevezett abszolutizmusától egészen a mi századunk második felének vallásánál kísérleteiig.

E nagyon korai, még a római kultúra ősi hagyományából táplálkozó szokás változásáról a következőket írja a szerző: „Az átalakulás több szempontból követhető: milyen mértékben halványult az egyházi, és egyáltalán a műveltségi tényezők jelenléte, olyan mértékben érvényesült egy tematikus, mondhatni esztétikai szelekció a régen napokig játszott teljes bibliai történet leszűkítésében, amelynek folytán csak a misztérium emberileg is leghitelesebb mozzanatai kerültek előtérbe, a szegénység–gazdagság ellentéte . . .” Talán ezért is válhatott annyira népszerűvé ez a karácsonyi szokás, hogy vidékünk szinte minden magyar településén tudnak, hallottak róla, emlékeznek rá, esetleg ismerik is, sőt maguk is játszották a megkérdozettek.

A bibliai történetet feldolgozó műfajnak tehát sok köze van a középkor végi színjátékszokásainkhoz éppúgy, mint a laikus vallásosság létrejöttéhez, reprezentatív szöveg-megjelenési formáihoz. S ha vidékünkön ilyeneknek hírt vehetjük, létezését regisztrál-

hatjuk, el kell gondolkodnunk újfent arról a talán elszármított megállapításon, hogy ez a mi kulturálisan, régi hagyományokban szegényesnek titulált vidékünk vajon tényleg az-e, s főleg az volt-e. Művelődéstörténeteink és néprajzkutatóink, meg mások is, örökös igyekezettel cáfolják ezt jó ideje. Papp György ugyanezt teszi, új minőséggel oszlatva el az orvul reánk kényszerített alaptalan vádakat.

A könyv nagy erénye és újdonsága, hogy útmutatást ad a betlehemes játékok betanításához, magyarázatot tárgyi kellékeiről, azok elkészítési módjáról, illusztrálva közli a szereplők (pásztorok, Szent József, Szűz Mária, a király, a török, a huszár) viseletét, kellékeit.

A teljes vagy töredékes, természetesen dramatizált szövegek közti dalokat, közöttük több szép karácsonyi népéneket kottákkal közli, segítve és könnyítve ezzel is azokat, akik kedvet kapnak e szép karácsonyi népszokás felelevenítéséhez, további éltetéséhez.

SILLING István

ÉVTIZEDES NYELVŐRSÉGEN

Molnár Csikós László: *Böngészések nyelvhasználatunk eszköztárában*. JMMT, Újvidék, 1993; *Hogy is mondjam?* Forum, 1993

Molnár Csikós László munkásságára gondolva mindjárt egy jelző merül fel bennünk: ő a szorgalmas nyelvművelő, aki egy–másfél évtizede folyamatosan, szüntelenül jelen van nyelvművelésünkben, önkéntes, naprakész, kitartó nyelvőrségen, napi- és hetilapokban, rádióban. Ennek eredményeként máig nyilván száz és száz kis tanulmány, cikk gyűlt össze; többnyire kis fénykörü írások, amelyek a kiválasztott kérdést jól megvilágítják.

Ez a tevékenység az elmúlt években főleg az Eszéken akkor megjelenő *Magyar Képes Újsághoz* kötődött. Hol van már tőlünk Eszék? Hol az a hetilap? Akár arra is gondolhatnánk, hogy ebből ered az összegző szándék, de valójában csak több sikertelen kísérlet után jelenhetett meg egyszerre két kötet 1993-ban.

Mindig izgalmas dolog hétről hétre alkotott nagy időtávon mozgó írásokat később kialakult szerkezetben látni, összeolvasni. A szerzőnek és az olvasónak is, mert más üzenetek, összefüggések is felsejlenek, végső soron egy nyelvművelési „poétika” egyéni koordinátái, erővonalai.

Csak a zavartalan, homogén nyelvközösség nyelve mutat statikus, közös vonásokat, a bajok, a használat tüneti jellemzői már mindig sajátosak, a miénk elsősorban a kisebbségi körülmények folytán, de még a felvidéki, erdélyi és a vajdasági nyelvművelés sem egyöntetű, azonos módszerű, és ez határozza meg Molnár Csikós László vizsgálatait is legelőbb. Az a tudat, hogy a másik nyelvvel együtt kell élni, és a magunk kódjának szempontjából tudni kell együtt élni. A környezeti nyelv hatása hosszú, többszakaszú folyamat, és az is sajátos, a nyelvművelő hol kapcsolódik bele, kivel azonosul: az elsődleges nyelvi közvetítőkkal (fordítókkal)-e, vagy ahogyan szerzőnk teszi, a nagyobb nyelvközösséggel, azokkal, akik inkább a fordítás rejtett, természetes formáival élnek, az egyik nyelven szerzett információt a másik nyelven fogalmazzák meg, de nem alakítják, befolyásolják a nyelvhasználatot. Ezért irányulnak a két kötet tanácsai is inkább a két nyelv